

esere ve sahibine büyük bir leke düşürmüştür. Yine de sağ olsunlar, eserleri büyük bir emek ürünüdür.

A. Caferoğlu

Okтай Aslanapa, *Turkish art and Architecture*, London 1971, 422 s.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde San'at Tarihi Bölümü profesörlerinden olan Okтай Aslanapa'nın bir müddet önce Londra'da basılan ve Türk san'atını en eski tarihinden asrımıza kadar her bakımdan tetkik eden 422 sahifelik bu şayân-ı dikkat eseri uzun ve kısa olmak üzere 30 bölüme ayrılmıştır. Londra'nın tanınmış tâbilerinden Faber and Faber tarafından baskısı deruhte edilip titizlikle hazırlanan ve bugün garp dünyasına Türk san'atını tanıtan kitap, son zamanlarda İran, Afganistan, Orta Asya'da Türklerle meskûn saha, Çin Türkistanı ve Anadolu'da yapılan kazıları da ihtiva etmekte olduğu için, san'at tarihiyle uğraşanlara son bilgileri de vermektedir. Eserin ilk bölümü İslâmdan önceki Türk devletlerinden olan Göktürk ve Uygurlar'a aittir. Burada kısaca bu devredeki Türk san'atına ışık tutan O. Aslanapa, II. bölümde Karahanlılar san'atına temas etmekle İslâmî Türk san'atına giriyor. Burada, cami, kervansaray ve mezarlar incelenmektedir. III. bölüm Gazneliler san'atına ait olup bu devredeki gelişmeleri ihtiva etmektedir. IV. bölüm "Hindistanda Türk San'atının Başlangıcı" adı altında, Hint kıtasının Türkler tarafından alındıktan sonra san'at bakımından Türklerin buradaki rolleri ele alınmaktadır. Bu saha hakikaten dikkate değer bir yer olduğu için müellif burada dikkatle durmuştur. V. bölüm Büyük Selçuklular dediğimiz İran sahasındaki Selçuklulara ve onların san'atına hasredilmiştir. B. Selçukîler, Anadolu Selçuklularının san'atını hazırladığı ve ona birçok san'at unsurları verdiği için san'at tarihinde hususî bir ehemmiyeti haizdir. Keza Büyük Selçukîlerin san'at mirası Zengî idaresindeki sahada da görülmektedir. Müellif bu hususu da ihmal etmeyip eserinin VI. bölümünü Zengî (Suriye ve Irak'taki Selçuk idaresi) san'atına ayırmıştır. Müteakip VII. ve VIII. bölüm Mısır'daki Tulunoğulları ve Memlûklar san'atını incelerken Türk idâresinde buralarda gelişen san'at hareketini tetkik etmektedir. IX. bölüm Osmanlı devletinin kurulmasına takaddüm eden yıllardaki Anadolu san'atını (yani Artuklular, Danişmendliler, Saltuklar, Mengüşoğulları san'atı) incelemekte ve bu küçük devletlerin Selçuk san'atı ile olan yakınlıkları ve münasebetleri ele alınmaktadır. X. bölüm 14. asır Türk mimarisine aittir. O. Aslanapa bu-

rada 14. asırda Anadolu'da teessüs eden beylikler san'atı üzerinde dikkate durarak her beyliğe gerekli ilmî ehemmiyeti vermiştir. XI. bölüm "Osmanlı San'atı Giriş" adı altında Fatih'e kadar Osmanlı san'atındaki gelişmeleri incelemektedir. Kitabın bundan sonraki kısmı Osmanlı devrinin muhtelif devirlerine ve eserlerine hasredilmiştir. Bu XI. kısım Fatih devri eserlerinden bahseden XII. bölüm Osmanlı devri mimarisinin ve san'at eserlerinin bir yükselme ve inkişâf devri olması cihetiyle hususî bir dikkate tabi tutulmuş olup XIII. bölüm de de II. Bayezid ve I. Selim devri san'atımdan kaynaklara dayanılarak gerekli bilgiler verilmiştir. XIV. bölüm de ise müellif, Kanunî ve II. Selim âbidelerini incelemiş ve klâsik Osmanlı yapılarının karakterleri hakkında görüşlerini serdetmiş ve gerekli bilgileri vermiştir.

San'at anlayışı zamanla değiştiği için bunun akisleri de her türlü san'at eserinde görülür. O. Aslanapa da bunu nazar-ı dikkate alarak klâsik devrin sonu olan 17. ve 18. asır camileri için ayrı bir bölüm açarak bu yapıları XV. bölüm de incelemiş ve aradaki farkları anlatmıştır. XVI. bölüm de ise artık barok ve ampir tesirinde kalınarak meydana getirilen son Osmanlı mimarisinden bahsedilmiş ve gerekli misâller gösterilmiştir.

Kitabın bundan sonraki kısmında ise mimarinin bir kısmını teşkil eden türbe, saray, kasır, hamam, kale, sur, çeşme ve sebillere yer verilmiş ve bu hususta asırlar boyu geçirilen istihaleler anlatılmıştır. Yukarıda saydığımız her isim bir bölümde incelenmiş olup bundan sonraki 23-29 bölümler ise seramik, cam işleri, maden işleri, halı, tekstil, minyatür ve hattatlık gibi ince san'atlara ayrılmıştır. O. Aslanapa burada her mevzuaya gerekli ehemmiyeti misalleriyle birlikte vermiş ve böylelikle Türk san'atını bir küll olarak gözlerimizin önüne sermiştir. Okuyucunun Türk san'atı hususunda aradığı her mevzuu bulacağı bu güzel eser, XXX. bölümde de Tuğra, süsleme, cilt, silah, kalkan, fildişi işlerini tetkik ile son bulmaktadır. Eserin bundan sonraki kısmı ise teknik malûmatı yani bir izahat bölümünü, (gerekli terimlerin izah edildiği kısım) türk devletlerinin kronolojik tablosunu, kitabiyatı, indeksi ve haritaları ihtiva etmektedir. Burada en fazla dikkati çeken husus kitabiyat kısmıdır. Müellif, kaynakları mevzulara ve Türk devletlerine göre ayırmış ve okuyucuya istediği mevzuda istediği kitaba bakmak imkânını sağlamıştır.

Kısaca böyle bir kitabın bilhassa garpta basılması pek yerinde bir hareket olmuştur. Yıllar boyudur gerek şark ve gerek garp san'at tarihçileri bir çok san'at meselelerinde Türkün malımı başka milletlere İranlılara ve Araplara maletmişlerdir. Bu, bazen kasden oluyor bazende yanlış kaynaklardan edinilen bilgilere dayanılmak yüzünden yapıyordu. Çok şükür ki üniversitelerimizdeki Türk san'at tarihi tetkikleri ve

dört yılda bir yapılmakta olan "Türk San'at Kongreleri" sayesinde genç san'at tarihçilerimiz, bazı hususlarda gadre uğrayan Türk san'atını aydınlığa kavuşturmuşlardır. Şüphe yok ki İslâmî daire içinde bulunan milletlerin müşterek noktaları vardır. Fakat bu müşterekliğin yanında bir Türk zevki de ihmal edilemez. Bugün garpte İngiltere'de basılan O. Arslanapa'nın bu her bakımdan mühim eseri, Türk san'atının her mevzuunu ve meselelerini incelemiş ve gözler önüne sermiştir. Geniş bir bilgi ve çalışmanın mahsulu olan *Türk San'atı ve Mimarisi* adlı eser Arslanapa'nın 10 yıllık çalışmalarının muhassalasıdır.

33 sahifelik renkli resimleri 67 plânı ve 3 haritayı ihtiva eden garpta ve şarkta bir el kitabı, bir kaynak mahiyetini taşıyan bu güzel eserinden dolayı Prof. Dr. O. Arslanapa'yı tebrik etmek lâzımdır. Diğer taraftan bizce eserin Türkçeye de tercümesi hatta daha geniş bir şekilde yazılıp basılması iktiza etmektedir.

Ali Alparslan

Demetrius J. Georgacas : *The Names for the Asia Minor Peninsula and a Register of Surviving Anatolian Pre-Turkish Placenames* (Beiträge zur Namenforschung. Neue Folge, Beiheft 8). Heidelberg 1971, 136 s.

Tenkidini yapacağımız bu eser, müellifin «The Name Asia for the Continent» adlı eserinin bir devamı sayılabilir. (Bu eserin tenkidi için G. Neumann'ın BzNF, c. 5 s. 323-326, 1970'deki yazısına bakınız.)

Eser isminden de anlaşılacağı gibi iki kısımdan ibarettir. Birinci kısımda (s. 27-99) geniş bir şekilde Anadolu yarımadasına verilen Grekçe, Lâtince, diğer Avrupa lisanlarınca, Arapça ve Türkçe isimler sırasıyla ele alınmış ve bunlar hakkında derinliğine açıklamalarda bulunulmuştur. Eserin bu bölümünün mükemmel olduğu tereddütsüz kabul edilebilir.

Eserin ikinci kısmında (s. 100-139) üç ilâve yer almaktadır. Bu ilâvelerden ilki (s. 100-122) Anadolu'daki Türkçe yer adlarına tahsis edilmiştir. Tenkidimizi gerektiren kısım burasıdır. Burada, verilen Türkçe adlar hakkındaki açıklamaların çoğu yanlış olduğu gibi, birçokları coğrafî bir açıklığa da kavuşturulmamıştır. Bundan sonra gelen diğer iki ilâve ise önemli değildir.

Eserin başında yer alan bibliyografya mükemmel olup bu konu üzerindeki bütün kaynakları kapsamaktadır. Ayrıca zikredilen eserlerin muhtevaları kısa şekilde belirtilmiştir. Bizce eserin en önemli ve faydalı kısmını bibliyografya teşkil etmektedir.